

# Pomnik upamiętniający mieszkańców Miskowic poległych w czasie pierwszej wojny światowej

W poprzednich numerach piśmie „Na Szlaku” przedstawiłem kilka mniej znanych upamiętnień z Miskowic, wioski leżącej w powiecie kamiennogórskim. Na koniec chciałbym opisać też pomnik wzniesiony na cześć mieszkańców poległych w czasie pierwszej wojny światowej. Oznaczający go symbol możemy zobaczyć na dawnych mapach topograficznych, umieszczono go na północ od zlokalizowanego w centrum miejscowości cmentarza w bezpośrednim sąsiedztwie przebiegającej tuż obok drogi.

Przedwojenny wygląd pomnika poznamy dzięki archiwalnym fotografiom. Zbudowany był on z kamieni, całość wieńczył siedzący orzeł. Z przodu umieszczono tablicę z listą poległych. W sąsiedztwie znajdował się też zadbany placyk z dwiema ławkami.

Obiekt ten do dziś stoi w tym samym miejscu, a więc przed cmentarzem w Miskowicach. Sporych rozmiarów budowla wykonana została z nieobrobionych brył skalnych. Jej wymiary u podstawy to 310×260 cm, wysokość zaś wynosi w przybliżeniu 350 cm.

Na samym środku, a więc tam, gdzie niegdyś znajdowała się tablica z nazwiskami poległych, dziś ujrzymy płaską powierzchnię. W latach powojennych pomnik zaadaptowano na kapliczkę: z tablicy usunięto niemieckie inskrypcje i przemalowano ją na białą, pośrodku zaś namalowano czarny krzyż. Zdemontowano też wieńczącego całość orła, po którym do dziś zachowała się jedynie metalowa podstawa.

Archiwalne zdjęcia pomnika nie pozwalają na odczytanie treści pierwotnie umieszczonych na wmurowanej w jego środku tablicy. Wi-

dać jednak, że na jej szczycie wyryto Krzyż Żelazny wewnątrz okręgu, a po jego bokach prawdopodobnie daty 1914 i 1918, a więc początku i końca Wielkiej Wojny. Poniżej znajdowały się dwa wersy z informacją,



**Fragment przedwojennej mapy Meßtischblatt z zaznaczoną lokalizacją pomnika w wiosce Michelsdorf (pol. Miskowice)**



**Przedwojenne zdjęcie ukazujące pomnik w dzisiejszych Miskowicach**



**Kolejne zdjęcie ukazujące dawny pomnik w Miskowicach**



**Pomnik w Miskowicach widziany z przodu i z boku. Wszystkie współczesne fotografie: Marian Gabrowski, kwiecień 2023 roku**

komu poświęcone jest to upamiętnienie, natomiast pozostała część tablicy zajmowała umieszczona w dwóch kolumnach lista poległych. W każdej z kolumn znajdowało się po dwanaście lub trzynaście wpisów: zapewne u góry imię i nazwisko, a pod spodem data śmierci uzupełniona o jakieś dodatkowe informacje; np. miejsce śmierci.

Domysły te częściowo znajdują potwierdzenie w kronice Miskowice z 1922 roku, która wylicza 25 poległych mieszkańców wioski. Ponieważ w Miskowicach w 1910 roku mieszkały 864 osoby, to w czasie wojny zginęło 2,9% mieszkańców. Wartość ta jest jedynie nieznacznie niższa niż średnia dla całego powiatu wynosząca 3,2%.

Na koniec chciałbym zauważyć, że moja pierwsza próba odszukania na tablicy choćby najmniejszych śladów dawnych inskrypcji zakończyła się całkowitym niepowodzeniem. Powierzchnia była gładka i brakowało śladów świadczących o tym, żeby zostały one w przeszłości skute. Czyżby więc zawierającą je płytę wymontowano i odwrócono napisami do tyłu?

Dziś już wiem, że napisy usunięto w inny sposób: całość powierzchni z inskrypcjami została wygładzona za pomocą betonu. Grubość tej warstwy jest tak minimalna, że na krawędziach, szczególnie u góry, zmniejsza się aż do zera, przez co widoczna staje się zlokalizowana pod spodem granitowa płyta. Podczas mojej ostatniej wizyty w Miskowicach zauważyłem też, że w prawym dolnym rogu tablicy fragment betonu odpadł, a pod spodem ukazały się dwie litery wyryte na granitowej płycie: „...er” będące końcówką jakiegoś wyrazu. Tak więc można domniemywać, że także pozostała treść inskrypcji zachowała się do dziś, jednakże jest niewidoczna, gdyż przesłania ją cienka warstwa betonu.



**Litery „...er” wyłaniające się spod odpadającej warstwy betonu**

*Marian Gabrowski*